

เทศน์เช้า วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๕

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันนี้วันพระนะ เราทำบุญ เห็นไหม ทำบุญเพราะเราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดเป็นมนุษย์นี่เป็น อริยทรัพย์ อริยทรัพย์จริงๆ อริยทรัพย์หมายความว่า การเกิดเป็นมนุษย์แล้วได้พบพุทธศาสนา การเกิดเป็นมนุษย์นี้มีสติ มีปัญญา เราจะเลือกสิ่งใดกับชีวิตของเราก็ได้ กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิด ต่างๆ กันไป กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิด เราเกิดมา เห็นไหม เกิดมาประสบความสำเร็จ เกิดมาทุกข์ จนเจ็บใจ ชีวิตเรารุ่มๆ ดอนๆ มีขึ้น มีลง ความสม่ำเสมอในชีวิตหาได้ยากมาก ชีวิตนี้มีขึ้นๆ ลงๆ

ฉะนั้น กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดแตกต่างกัน ที่นี้กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดแตกต่างกัน เรา ต้องมีสติ มีปัญญา ถ้าเราเจอปัญหาในชีวิต ถ้าเรามีสติปัญญาของเรา เราจะแก้ปัญหานั้นไป ได้ ถ้าเราเจอปัญหาชีวิต แต่สติปัญญาเราอ่อนด้อย ปัญหาชีวิตนั้นก็เหยียบย่ำซ้ำเติมชีวิตนี้ให้ทุกข์ ยากมากขึ้นไป แต่ถ้าชีวิตเรานะเรามีสติปัญญา ในเมื่อมันเกิดปัญหาชีวิต มันจะซ้ำเติมขนาดไหน เห็นไหม กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดต่างๆ กัน

เวลาชีวิตเรามีความสำเร็จ มีความสุข มีความพอใจ ทำไมเราว่ากรรมดี เราทำกรรมดีมา ละ? แต่เวลาชีวิตเรานั้นเกิดความทุกข์ความยาก เราบอกเราทำกรรมสิ่งใดมา เราทำกรรมสิ่งใด มา? กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดแตกต่างกันนะ นี้พูดถึงการดำรงชีวิต

ฉะนั้น เราเกิดมาเป็นมนุษย์ สิ่งที่เป็นการเกิดเป็นอริยทรัพย์ การเกิดนี้สำคัญ เพราะว่าถ้า เราเกิดเป็นเทวดา อินทร์ พรหม เราก็จะเพลินกับชีวิตนั้นไป เกิดในนรกอเวจีเราก็มีแต่ความทุกข์ ความยาก เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานนะ เวลากำเนิดเป็นสัตว์เดรัจฉานเราว่าเราไม่เคยเป็น เราไม่เคย เกิด

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บุพเพนิวาสานุสติญาณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัม พุทธเจ้า แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังเกิด เห็นไหม เกิดเป็นกวาง เกิดเป็นต่างๆ องค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เกิดมา เวลาเกิดมาเป็นพระโพธิสัตว์ เกิดเป็นสัตว์ที่เป็นหัวหน้า สัตว์ เป็นผู้ดูแลฝูง เป็นผู้ปกป้องดูแล นี่การสร้างสมบารมีของพระโพธิสัตว์เป็นแบบนั้น

ฉะนั้น ถ้าเราเกิด เกิดในภพชาติต่างๆ ถ้าเราเกิดเป็นสัตว์ล่ะ? เกิดเป็นสัตว์เราก็ทุกข์ยาก ตามประสามัน เวลามันหาอยู่หากินนะ เวลามันกินสัตว์ กินพืช มันจะเป็นเหยื่อของนักล่า เวลา มันจะกินอาหารสักมื้อหนึ่งมันต้องเอาชีวิตมันเข้าแลกนะ มันแลกมาด้วยชีวิตของมัน เพื่อความ อิ่มของมัน

นี่เราเกิดเป็นมนุษย์เรามีกฎหมายคุ้มครอง เห็นไหม เราทำสิ่งใดมีกฎหมายคุ้มครอง การ เกิดเป็นมนุษย์ว่าเป็นอริยทรัพย์เพราะมีกฎหมายคุ้มครอง เราช่วยเหลือเจือจานกัน มนุษย์จะไม่ รังแกกันโดยศีลธรรม แต่มนุษย์มันรังแกกันด้วยกิเลสใจ เวลากิเลสค้นหาความทะยานอยากเกิด ในหัวใจ เวลาเขาทำนี่เขาทำไม่ทำให้ใครเห็น เพราะเขารู้ว่าความผิดชอบชั่วดีคนเราก็เข้าใจได้ แต่ เวลามันทำของมัน มันแอบทำ ลักทำ แต่เราทำคุณงามความดี เราจะทำคุณงามความดีของเรา เรา ทำไม่ต้องแอบทำลักทำล่ะ?

นี่กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดแตกต่างกันในการดำรงชีวิตทางโลก เราจะมาประพฤติปฏิบัติ ธรรม เราเห็นว่าโลกนี้เป็นความทุกข์ความยาก เราเกิดมาเป็นมนุษย์แล้วเราพอมิดำรงชีวิต เรามี ปัจจัยเครื่องอาศัย เราก็ดำรงชีวิตเราก็อยู่ได้แล้ว เรามีชีวิตนี้เพื่อประพฤติปฏิบัติ เพราะถ้าเราไม่ ประพฤติปฏิบัติมันจะมาเวียนตายเวียนเกิดซ้ำแล้วซ้ำเล่า มันน่าเบื่อหน่าย มันน่าเบื่อหน่าย เห็น ใหม เป็นความทุกข์ ทุกข์เป็นอริยสัจ ทุกข์เป็นความจริง

การเกิด นี้ว่าเวลาเป็นมนุษย์เป็นอริยทรัพย์ แต่เวลาเกิดมาในธรรมขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า ทุกข์นี้เป็นอริยสัจ ทุกข์นี้เป็นความจริง ทุกข์เกิดขึ้น ทุกข์ตั้งอยู่ และทุกข์ดับไป แต่เวลาเราพอใจเราว่าเป็นความสุข เราพอใจ เรามีความพอใจเราว่าเป็นความสุข นี่ชีวิตมันลุ่มๆ ดอนๆ เพราะมีการจินตนาการความรู้ความเห็นของเรา

ฉะนั้น ถ้าเรามีสติปัญญา เห็นไหม เราเกิดมาเป็นมนุษย์แล้วพบพุทธศาสนา นี่เราเสียสละ ของเรา เสียสละเพื่อสิ่งใด? เราเสียสละ เรามาทำบุญกุศล ทำบุญกุศลเพื่อให้จิตใจมันเปิดเป็น สาธารณะ ถ้าจิตใจเป็นสาธารณะ จิตใจมันยอมรับฟังเหตุฟังผล ถ้าจิตใจไม่เป็นสาธารณะ จิตใจ มันจะอึด มันจะมีข้อมูลของมันเอง สิ่งใดเข้ามานี่ไม่ใช่ๆ ความรู้ความเห็นของเราถูกต้อง นี่ เพราะไม่มีใครจะรักเราเท่าเราหรอก ความรู้ความเห็นของเราสะอาดบริสุทธิ์

เราดูเล็กๆ สิ เด็กๆ เวลามันทำสิ่งใดด้วยความไร้เดียงสาของมัน มันก็ว่ามันฉลาดนะ แต่ ผู้ใหญ่ดูนี่เห็นหมดเลยว่ามันรู้สึกละอย่างไร มันคิดอย่างไรมันถึงแสดงออกมาอย่างนั้น เวลาเราไป

ทำงานของเรา ผู้ที่มีประสบการณ์ชีวิต เขาเห็นแล้วว่าเราทำผิดทำถูก เขาก็รู้ของเขา เวลาแก่เวลา เฒ่า นี่พูดถึงความรู้สึก เรามีความมั่นใจว่าความเห็นของเราถูกต้องๆ นี่เวลาจิตใจเราเป็น สาธารณะ เห็นใหม่ มันฟังเหตุฟังผลไง

วัยนี้มันปิดไว้ เป็นตามวิญญู ฌณญู ชาตวิญญู สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นมา มันเกิดขึ้นมาด้วยกรรม ด้วยเวร ถ้าเวลามีกรรมมีเวร เราเกิดมา สิ่งที่ทำมา นี่สิ่งที่มีความสำคัญที่สุดคือปัญญา ถ้าใครมี ปัญญา เราจะมีทรัพย์สมบัติมากทรัพย์สมบัติน้อยก็แล้วแต่ เราจะรักษาของเราได้ แม้แต่เราไม่มีทรัพย์สมบัติเราก็ยังแสวงหาของเราได้ เพราะสมบัติทางโลก เห็นใหม่ สมบัติเป็นสาธารณะ สมบัติผลัดกันชม ใครมีปัญหาแสวงหาสิ่งนั้นมาเพื่อดำรงชีวิต แล้วเวลาเราจะตายไปนะ สิ่งนี้เราก็ทิ้งไว้กับโลกไง

สมบัติของโลก หามากับโลก ใช้ไปในโลก แล้วก็อยู่กับโลก แต่ถ้าเป็นคุณงามความดี ละ? บาปอกุศล บุญกุศล เห็นใหม่ สิ่งนี้มันเป็น มันเป็นของมันไป อย่างนี้มันเป็นสมบัติติดหัวใจ ไป ถ้าสมบัติติดหัวใจไป ถ้าเราทำบุญกุศลแล้วเราฟังธรรม ฟังธรรมเพื่อสิ่งใด? ฟังธรรม เพื่อให้เห็นคุณค่าของชีวิต ชีวิตนี้ล่วงไปๆ ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด ชีวิตนี้ต้องตายไป ข้างหน้าแน่นอน ทุกคนมีทางข้างหน้าจะต้องสละชีวิตนี้ไป ถ้าสละชีวิตนี้ไป เราจะทำสิ่งใดไป?

เราเกิดมาในชีวิตนี้เราก็เห็นแล้วว่าการเกิดและการตาย นี่ลุ่มๆ ดอนๆ อยู่อย่างนี้ เราจะ เกิดซ้ำเกิดซาก แล้วถ้าเราจะไม่เกิดซ้ำเกิดซากละ? ถ้าเราปฏิบัติของเรา สิ่งที่เราปฏิบัติ ทำทาน ร้อยหนพันหน ไม่เท่าถือศีลบริสุทธิ์หนหนึ่ง ถือศีลบริสุทธิ์ร้อยหนพันหน ไม่เท่ากับเกิดสมาธิ หนหนึ่ง สมาธิคือความสงบร่มเย็นไง พอเกิดสมาธิแล้วมีความสงบ ความระงับ ถ้าเราเกิดปัญญา หนหนึ่ง ปัญญาที่ชำระกิเลส ปัญญาเท่านั้น ปัญญาเท่านั้นที่จะทำให้เราพ้นจากกิเลสไปได้ ทีนี้ ปัญญาเท่านั้น ปัญญาอย่างใดละ? ถ้าปัญญา เห็นใหม่ ปัญญาเกิดจากความสงบของใจ ปัญญาที่เราจะรู้คั่นของเรา

กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดแตกต่างกันทางโลกนะ เวลามาประพฤติปฏิบัติก็เหมือนกัน นี่ จริตนิสัย จริตนิสัยของคน กรรมของคน บางคนปฏิบัติได้ง่ายรู้ง่าย บางคนปฏิบัติแล้วอึ้งอึ้งไป การปฏิบัติ ชีวิตนี้ที่ทุกข์พอแรงอยู่แล้ว ทำไมต้องไปวัดอีก? ทำไมต้องประพฤติปฏิบัติอีก? ชีวิตนี้มัน ก็ทุกข์พอแรงอยู่แล้วแหละ ถ้าทุกข์พอแรงอยู่แล้วมันก็เป็นไปตามกำปั้นทุบดิน ตามสัจจะ ตาม ข้อเท็จจริง

แต่เวลาเกิดเป็นมนุษย์ไฉ่ เกิดเป็นมนุษย์จิตใจเป็นสาธารณะ เราเสียสละ เราช่วยเหลือเจือจานคน จิตใจเราโอบอ้อมอารีมันจะเป็นบุญกุศล นี่เป็นอามิส เกิดไปชาติหน้า เกิดไป หรือว่าเป็นชาติปัจจุบันนี้เราเป็นคนดี คนเขาจะบอกว่าคนนี้เป็นคนดีนะ ถ้าเขาทุกข์จนเข็ญใจเราจะช่วยเหลือเจือจานเขาเนาะ ถ้าคนนี้เป็นคนไม่ดี เห็นไหม เขามีอะไรเขาซ้ำเติม

นี่ก็เหมือนกัน สิ่งที่เราทำบุญกุศลมันเป็นอามิส มันทำให้ใจนี้โอกาสของเราจะมีไปข้างหน้า โอกาสของเรา นี่บุญพาเกิดไฉ่ ในเมื่อเราจะต้องเวียนตายเวียนเกิด ถ้าเรามีบุญพาเกิดเห็นไหม คุณิเวลาคอนมีบุญขึ้นมา นี่เสียงข่าวร่ำลือ คนนี้เป็นคนดี คนนี้ถ้ามีสิ่งใดเราจะช่วยเหลือเจือจานเขา นี่มันมีบารมี แต่ถ้าคนทุกข์จนเข็ญใจละ เราจะอันตัวของเรา

นี่พูดถึงกรรมพาเกิดนะ แล้วถ้ากรรมพาเกิด นี่พูดถึงข้อเท็จจริงทางโลก แต่ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราจะช่วยเหลือเรา เราจะเจือจานเรา ถ้าเราช่วยเหลือเจือจานเราชีวิตที่มันลุ่มๆ ดอนๆ ที่มันขัดสน ที่มันทุกข์ยากอยู่เนี่ยเราต้องดำรงชีวิตของเราไป ชีวิตนี้ต้องการอาหาร ชีวิตนี้ต้องการปัจจัย ๔ ชีวิตนี้ต้องการดำรงไป สิ่งที่ต้องการชีวิตนี้ปัจจัยขาดไม่ได้ แต่เวลาเรามาประพฤติปฏิบัติ ชีวิตเราปัจจัย ๔ เราก็มีพร้อมอยู่แล้ว พร้อมให้เราดำรงชีวิตของเราได้ ถ้าเราตั้งสติเราจะมาภาวนาของเรา ภาวนาเอาอริยทรัพย์

ทรัพย์ที่เราทำของเรา บุญกุศลนี่มันเป็นอามิส อามิสคือว่ามันเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป มันไม่จีรังยั่งยืน แต่ถ้าเราภาวนาของเรา เห็นไหม เราเกิดสติ เรามีสติยับยั้งความคิดของเรา ความคิดที่มันเกิด คิดดีคิดชั่วนี้ยับยั้งมันได้ ถ้ายับยั้งมันได้ ถ้ายับยั้งมันไม่ได้เรามีคำบริกรรมเรา เกาะไว้ พุทโธ พุทโธก็ได้ ปัญญาอบรมสมาธิก็ได้ให้มันสงบเข้ามา

“สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี”

แค่จิตสงบมันก็รู้ของมันแล้วว่าอะไรผิดอะไรถูก เวลาเราหาเงินหาทอง เราได้เงินมาเราก็พอใจใช่ไหม? เวลาเราทำธุรกิจการค้า ถ้าเราผิดพลาดไปเราขาดทุน เห็นไหม ขาดทุนต่างๆ เราก็เสียใจใช่ไหม? เวลาเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ถ้าจิตใจเราสงบมันก็ได้อริยทรัพย์ ได้ความสงบระงับมา ถ้าเรานั่งภาวนาของเรา ถ้ามั่นฟังชาน มันมีความบิบบิ้น เหมือนกับเราทำธุรกิจการค้าแล้วมันขาดทุนไป

นี่เวลาเราอยู่ทางโลก เราทำมาหากินเราก็อยากจะได้อะไร เราอยากจะได้ผลตอบแทน เวลาเราปฏิบัติก็เหมือนกัน ถ้ามันได้ผลตอบแทนมา จิตมันจะสงบระงับ นี่ผลของคุณงามความดี แต่ถ้าปฏิบัติแล้วมันลุ่มๆ ดอนๆ ปฏิบัติแล้วมันขาดทุนล่ะ? การขาดทุน เห็นไหม เราสร้างบุญมาอย่างไร? ปฏิบัติง่ายรู้ง่าย ปฏิบัติง่ายรู้ยาก ถ้าจิตมันสงบเข้ามา กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดแตกต่างกัน กรรมจำแนกสัตว์ทางโลกมันก็ลุ่มๆ ดอนๆ ตามอำนาจของกรรม ถ้าอำนาจของกรรม แล้วเราจะงอมืองอเท้าอยู่กับกรรมใช่ไหม?

เขายก “พุทธศาสนาอะไรก็กรรมๆ ยอมจำนน”

ไม่ใช่ยอมจำนน มันเป็นความจริง ถ้าเป็นความจริงนะเราจะแก้ไขปัญหา ถ้าเราไม่รู้ข้อเท็จจริงเราจะแก้ปัญหานั้นได้ไหม? ถ้าเรารู้ข้อเท็จจริงของเรา เราจะแก้ปัญหานั้นได้ ถ้าเราแก้ปัญหานั้นได้ นี่กรรมก็คือกรรม แต่กรรมก็มีกรรมดี กรรมชั่ว ถ้าเป็นกรรมที่ไม่ดีเราก็ทำคุณงามความดีของเรา เราจะฝืนทน เราจะมีความมุมานะ เราจะมีภาระกระทำของเรา เราก็เอากรรมดีนี้แหละเอามาเอากรรมดีนี้เข้าไปเพื่อจะให้สิ่งนั้นมันค่อยไป ความที่เป็นกรรมของเราให้มันเจือจางไป

นี่ก็เหมือนกัน เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ถ้ามันสิ่งใดทำไม่ได้ มันไม่ได้ได้อย่างไร? ข้อเท็จจริง เห็นไหม นี่ในเมื่อพระอาทิตย์ขึ้น มันต้องมีอุณหภูมิของมัน มันต้องมีความร้อนของมันเป็นธรรมดา ถ้าเรามาทำความสงบของใจ ถ้าใจมันมีกิเลสตัดทอนความทะยานอยาก มันจะมีความเร่ร้อนของมัน ถ้าเรามีสติปัญญาเราก็เข้าที่ร่ม เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก

“ถ้าใครประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ใครทำความสงบได้ คนนั้นจะมีเรือน มีที่อยู่อาศัย”

เราอยู่กลางแดดกลางฝน เรามีความทุกข์ยากขนาดไหน? ถ้าเราทำความสงบของใจเข้ามา เห็นไหม เรามีบ้านมีเรือน อยู่ในกลางแดดกลางฝนนั้นเรามีที่พักอาศัย คนที่เขาไม่มีบ้านไม่มีเรือน เขาต้องเป็นคนไร้บ้าน เขาต้องเร่ร้อนของเขาไป จิตถ้ามันไม่มีที่พักอาศัยของมัน มันเร่ร้อนของมัน เราทำบุญของเรา เราอาศัยเป็นอามิส อาศัยครูบาอาจารย์ อาศัยเป็นที่ยึดเหนี่ยว แต่เวลาเราปฏิบัติของเราเราต้องทำของเรา บังคับตั้ง สันติวิถี โภจโง่งอง ประสพ ใจต้องประสพ ใจต้องรู้เอง เห็นเอง

ถ้ารู้เอง เห็นเอง ถ้ามันไม่รู้ไม่เห็นทำอย่างไร? ไม่รู้ไม่เห็นมันก็เร่ร้อนของมัน ถ้าเร่ร้อนของมัน เห็นไหม เราก็ยึดองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พุทธานุสติ พุทโธ พุทโธ พุทโธ ถึงจะเร่ร้อนก็ต้องมีที่พึ่ง ถึงจะเร่ร้อนเราก็มีศาสดาของเรา ถ้าเร่ร้อนเราพุทโธ พุทโธ นี้ถ้ามันพุทโธจนมันสร้างบ้านสร้างเรือนของมันขึ้นมาได้ เพราะมันมีความสงบระงับขึ้นมา ถ้าสงบระงับขึ้นมา นี้สงบระงับขึ้นมา ระวังขึ้นมาด้วยอะไร? ด้วยสติ ด้วยปัญญา แม้แต่ทำความสงบก็ต้องมีสติปัญญาของมันนะ

ถ้าจิตมันสงบระงับ มันตั้งมั่นของมัน เห็นไหม ตั้งมั่น คนเรานี้หิวกระหาย มันก็ต้องหาเครื่องดำรงชีวิต แต่คนอื่มนำสำราญ เวลาทำงานแตกต่างกัน

จิตถ้ามันตั้งมั่นของมัน เวลาออกใช้ปัญญานี้โลกุตตรปัญญา ปัญญาที่จะทำไม่ให้เกิดไม่ให้เกิด ปัญญาที่ทำให้เราเกิดในสิ่งที่ดี นี้ปัญญา เห็นไหม

ปัญญาทางโลก ทำมาหากินเราก็ต้องมีปัญญา มีสติปัญญา มีปฏิภาณไหวพริบเพื่อจะทันคน เวลาปฏิบัติเราก็ต้องมีสติปัญญาของเราเพื่อทันกิเลสของเรา กิเลสไอ้ความยุแหย่ในหัวใจ นี้ว่าเราเป็นคนทุกข์คนยาก เราทำสิ่งใดแล้วไม่ประสบความสำเร็จ เราทำไม่มีแต่ความทุกข์ยากขนาดนี้?

ถ้ามันทุกข์ยากขนาดนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกกับพระไว้นะ

“ถ้าผู้ใดโดนโลกธรรมที่มันบีบคั้น อย่าเสียใจ อย่าตีโพยตีพาย ให้คุณองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นตัวอย่าง”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นฐานะของกษัตริย์ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าออกมาประพาศปฏิบัติ ๖ ปี เห็นไหม นี่ยังไม่มีศาสนา อยู่ด้วยวนิพก อยู่ด้วยความที่โลกเขาเจือจาน เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา นี่เผยแพร่ธรรมขึ้นไป ในลัทธิศาสนาต่างๆ ที่เขามีอยู่ในโลกแล้ว เขาก็คิดขวาง ขัดขวาง ข้างคนมาด่า ข้างคนนะ ทำลายทุกอย่างเลย

นี่ขนาดที่เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอันยังมีแรงเสียดสี แรงกระทบ ยังโดนโลกธรรมขนาดนั้น แล้วเราละเราเป็นสิ่งใด? ถ้าเราประพาศปฏิบัติของเรา เรามีความบกพร่องของเรา นี่เอาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นตัวอย่าง ถ้าเอาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ

เจ้าเป็นตัวอย่าง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีขนาดไหน? ทำความเพียรของเรา ความมูมานะของเราไม่ได้เสียเลยของครูบาอาจารย์ของเราเลย

ถ้ามันไม่ได้เสียเลยนะ แล้วไม่ได้เสียเลยมันทุกข์ขนาดนี้ นี่มันทุกข์ขนาดนี้ เห็นไหม ทุกข์ ทุกข์เพราะอะไร? ทุกข์เพราะเราเชื่อ ทุกข์เพราะเราไม่เข้าใจ ทุกข์เพราะเราทำสิ่งใด เราทำไปโดยกำปั้นทุบดิน ไม่ใช่สติ ไม่ใช่ปัญญา ไม่ใช่สิ่งใดแยกแยะความถูกต้องความผิด แต่ถ้ามีสติปัญญานะ เราทุกข์ เห็นไหม นี่ทุกข์เพราะอะไร? เพราะเราพุทธะ พุทธะก็สักแต่จะทำ ด้วยความไม่จริงไม่จังของเรา

ถ้าจริง จริงจังขนาดนี้มันไม่ได้ จริงจังขนาดนี้มันต้องมีเหตุผล มีเหตุผลของมัน เราแยกเราแยะของเรา เราหาเหตุหาผลของเรา เราหาที่พึ่งของเรา มันต้องเป็นไปได้ ถ้าเป็นไปได้ เห็นไหม นี่ปัญญาของเราแยกแยะ แล้วอย่าน้อยใจ อย่าน้อยเนื้อต่ำใจ อย่าตีโพยตีพาย มันเป็นอย่างนี้ ถ้ามันเป็นอย่างนี้นะเพราะเราทำของเรา มา กรรมดีกรรมชั่วของเรา มา ถ้าทำประสบความสำเร็จ กรรมดีของเรา มันจะประสบความสำเร็จ มันจะมีแต่ความร่มเย็น แต่ถ้ามันทุกข์ มันยาก ทุกข์ยากก็สู้ ทุกข์ยากก็ทน ทุกข์ยากก็ทำ เพราะเราจะเอาอริยทรัพย์

ทรัพย์ทางโลกเขาแสวงหากัน เขาต้องลงทุนลงแรงขนาดนั้น แล้วทรัพย์ภายในของเรา นะ เราทำของเรา เพื่อประโยชน์กับเรา เอวัง